

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. Daniel Van Hengel Predikant Der
ghenoemde-Ghereformeerde tot Vytrecht, Opgheweghen
In Syn Eyghen VVeeg-Schale Ende Bevonden Te Licht Te
Syn**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1677

V. Artykel. Van het Sacrament des Vormfels, Penitentie of Biechte, Olyssel,
Order, ende het Houwelijck.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71577](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71577)

u absolutelijck hebbe gheloochent / ende gy noch niet betwefen en hebt.

XXVIII. Ick vraghe noch eens of dit wel volght: Het Avontmael is eene ghedachtenisse, ergo en is gheen sacrificie? met dese vraghe en affirmere ick niet dat het een sacrificie is? Maer ick vraghe u alleen / of nipt uwe eerste boozstellinge / volght dat het gheen sacrificie en is: Seght ghy dat ja? ick segghe dat neen: wie moet nu die consequentie goet maecten? de ghene die se affirmeert / of de ghene die se loochent?

XXIX. Staet het niet saemen / ofte kan het niet saemen staen / dat men Christi Uichaem offere / ende ghedachtenisse houde van sijne doode?

V. ARTYKEL.

Van het Sacrament des Vormfels, Penitentie of Biechte, Olyffel, Order, ende het Houwelijck.

I. VRAGE: **V**at bewijs versoecht ghy van **V**mp in de 2. Antw. pag. 55. aengaende de instellinghe Christi van't Vormfel? hadt ghy niet gheaffirmeert / ende gesept in utwen Afkeer pag. 40. Christi instellinghe ontbreekt in het Vormfel: heb ick daer reghen niet gheseyt in de Bedenkinghen pag. 68. dat dit soo heel gheseyt is / als / Daerom ontbreekt Christi instellinghe in't Vormfel, om dat Christi instellinghe in't Vormfel ontbreekt, dat is / probare idem per idem? wat seght ghy daer op? want ghy laet dit al onghemerckt henen gaen: wie moet dit bewijfen dat de instellinghe Christi ontbreekt in het Vormfel? ghy die het gheaffirmeert hebt? of ick die het loochene?

II. Meynt ghy dat de Apostelen de handen op de ghedoopte gheleydt hebben om datse den h. Geest sonden ontfanghen / sonder ghebode ofte instellinghe Christi? seght ghy dat nien? soo he staet het

het wel het gene dat ick gheseyt hebbe : seght ghy dat jae : kosten dan d' Apostelen op haere eyghen autoriteyt den H. Gheest gheven :

III. Is dit niet wederom een groote heereckehepdt / dat ghy daer by persisteert dat dit gheven vanden H. Gheest extraordinare gaven waren, de welcke nu cesserende, de naevolginge van die teeckenen ydel is, daer ghy niet een enkel woordt en rept teghen mijne bewijfen : heb ick u niet toeghestaen in de Bedenkinghen Pag. 70. dat dit gheven vanden H. Gheest een extraordinare gabe ende mirakel was vooz soo veel als hy in eene sichtbare ghedaente afdaelbe? kont ghy my dit ontkennen : maer heb ick niet gheloochent dat de heele actie van het oplegghen der handen een extraordinare gabe ofte mirakel was : moest ghy niet bewisen hebben het ghene dat ick ontkende / eer ghy persisteerde by r' uwe? 2. heb ick doech niet geloochene dat de mirakelen cesseren : wat seght ghy daer op? is het ghedoech dat ghe seght / ick persistere daer by/sonder eens aen te sien wat dat ick loochene / ofte prohere?

IV. Hadt ghy niet ghebzaeght in de 1. Antw. pag. 57. waerom dat de Roomsche Kercke het blasen Christi op de Apostelen / als hy haer den H. Gheest gaf / niet naer en volght? heb ick u niet gheantwoordt datse dit doet? ende nu komt ghy in de 2. Antw. segghen Pag. 56. De questie sou sijn of de Roomsche Kerck dit doet cum effectu? Men bzaeght niet wat de questie sou sijn, maer wat onse questie met'er daer was? waerom sijt ghy beschaemt te bekennen dat ghe niet en wist dat de Roomsche Kercke die boozsepede ceremonie Christi gebruykt? was dit niet onse questie? wat komt ghy dan hier nu spreken van den effect, ofte uytwerckinghe? Hadt ghy te bozen daer van eens vermaent?

V. Is dit al een dinghen by u / v'affirmeren dat Christus het houtweljck tot een Sacrament heeft verheben / ende te segghen / ghelijck ick doe in den Advocaet pag. 69. dat uw' argument niet en deught / oft dat ghy niet en bewijst dat Christus her

Het Houwelijck tot een Sacrament niet en heeft
 kunnen verheffen / om dat het booz den val van
 Adam ingheselt was: Ick segghe noch dat dit nu
 argument niet en deught / moet ghy het niet goet
 maccken: of mooght ghy alle dinghen segghen
 sonder bewijs?

VI. Wat kan men sechter hebben als't gene
 ghy hier op antwoordt in de 2. Antw. pag. 57. te we-
 ten / Dat Godt, seght ghy / het houwelijck soo lanck
 te voren ingheselt hadde, daer uyt blijkt dat het van
 Christo niet en is ingheselt ghelijck de andere Sacramen-
 ten. Is dit uwe consequente goet maecken: was
 onse questie niet of Christus het Houwelijck tot een
 Sacrament niet en hadde kunnen verheffen om
 dat het van Godt booz den val van Adam inghe-
 selt was: heb ick u dit ghevolg niet geloochent?
 ende nu en seght ghy u niet anders / als Christus en
 heeft het Houwelijck niet ingheselt ghelijck an-
 dere Sacramenten / om dat het van Godt te bo-
 ren ingheseldt was: is dit niet probare idem per
 idem, ofte de questie self gheben booz reden?

VII. Wat verstaet ghy daer door in uwe 2. Antw.
 pag. 58. als ghy seght dat het Houwelijck aen de ge-
 loovighen ende ongheloovighen ghemeyn is? Is dit te
 seggen dat het houwelijck tusschen twee geloof-
 ghen in alles ghelijck is met het Houwelijck tus-
 schen twee ongheloovighen? Seght ghy dat iae?
 wy loochenen dat: Seght ghy dat neen? wat wilt
 ghy dan daer mede segghen?

VIII. Bekent ghy niet in de 2. Antw. pag. 57. dat
 ghy gheaffirmeert hebt dat het Houwelijck een bor-
 gherlijck contract is, ende gheen gheestelijke dispositie
 &c? Bekent ghy daer by niet dat ghy het eerste
 deel affirmeert, maet het tweede negeert? wel aen
 probeert dan het eerste deel / want ghy bekennt
 self dat ghy het gheaffirmeert hebt: Ende laet ons
 dan hoorzen wat slot-reden dat ghy daer uyt sult
 maccken / en dan sullen wy sien wat dat'er van
 't tweede deel is.

IX. Als ghy op eenen kant seght: T is ghenoech
 dat

dat Christus het Houwelijck aen gheene soorte van menschen verboden en heeft: Ende ick op den anderen kant segghe: T'is ghenoech dat hy't aen niemant gheboden en heeft: Volghet hter niet uyt dat onse gheestelijcke bytwillighlijck soo eenen staet moghen verkefesen in den welcken sy haer willen onthouden van't Houwelijck: hebben sy dan / om med Paulus te spreken in dese materse 1. Cor. 7. 36. gheen macht over haren eyghen wille, ter wijle daer gheen ghebodt noch verbodt is: maer als sy eens in haer herte besloten hebben van soo eenen staet te beleven / doen sy niet wel met soo te blijben / ende gheene huysvrouwe te soecken, ghelijck Paulus oock seght

X. Heb ick dese uwe consequentie niet gheloochent: De Gheestelijcke worden van't Houwelijck uytgheiloten, Ergo 't wort haer verboden? Hoe bewijst ghy se dan? Wy meynen / seght ghy in de 2. Antw. pag. 60. dat uytfluyten ende verbieden even soo veel is als een sieck wijf ofte een krankke vrouwe: Men bzaeght niet wat dat ghy meynt, waer wat dat ghy bewijst? Ick hadde gheloochent dat uytfluyten ende verbieden al 't selve is / ende nu en seght ghy niet anders als / 't is het selve: Is dit een bewijs om uwe consequentie goet te maecken die ick gheloochent hadde? of is dit wederom niet probare idem per idem? ende tot reden gheven het ghene dat de questie self is?

XI. Heb ick u niet ghebzaeght in de Bedenckingen pag. 75. of'er gheen ander remedie en is teghen d'onkuyshheit als t'Houwelijck / om dat ghy in uwe 1. Antw. pag. 58. gheseyt hadt dat onse gheestelijcke uytghefloten worden van de remedie tegen d'onkuyshheit om dat se ghesloten worden uyt't Houwelijck: wat antwoort ghy hter op? Sy worden immers, seght ghy / van't voornaemste, eyghenste, ende naeste remedie uytghefloten: Is dit directe antwoorden op dese mijne bzaeghe / of'er gheen ander remedie en is teghen d'onkuyshheit als t'Houwelijck? ofte: Kan niemant d'onkuyshheit ontgaen ten zy dat hy trouwe? seght ghy dat neen? hoe seght

seght dan den H. Jacobus *cap. 5. v. 15.* dat een crach-
 tich ghebedt vanden rechtveerdighen veel vermacht? Hoe
 seght den H. Paulus *1. Cor. 9. 27.* dat hy sijn lichaem
 kastijde om dat tot slavernye te brengen? Hoe
 seght den H. Petrus *Epist. 1. cap. 5. v. 5. 6. 8. &c.* dat den
 duyvel van ons sal vlieden, indien wy maetich, oodt-
 moedich, en wacker sijn? Seght ghy dan dat'er noch
 andere remedien sijn teghen d'onkuscheydt als't
 houtwylck? Soo is dan dese utwe positie valsch
 dat onse gheestelyke uytghesloten worden van de
 remedie teghen d'onkuscheydt. Wat is het dan van
 noode te trouwen als sy d'onkuscheydt konnen
 outgaen dooz ander remedien?

XII. Als den Apostel seght *1. Cor. 7. 9.* dat de gene
 die haer niet en konnen onthouden / beter doen te
 trouwen als te bzonden / is dit te segghen dat se
 nootsakelijck moeten trouwen: oft/dat'er gheen
 ander remedie en is om niet te bzonden / als't
 houtwylck?

XIII. Als ghy in de 2. Antw. pag. 60. seght dat het
 houtwylck eewijck ende van Godt inghestelt is /
 volghet hier uyt dat alle St.ieten van menschen
 het selbe nootsakelijck moet gebzuycken? Seght
 ghy dat neen? wat wilt ghy dan pzoberen? Seght
 ghy dat ja? moeten dan alle staeten ende soorten
 van menschen nootsakelijck alle dingen gebzuy-
 ken die eewijck ende van Godt inghestelt sijn?

XIV. hebben utwe Oberfetterz niet gemist als sy
 op *1. Timot. 5. 12.* segghen dat die weduwen / van de
 welke Paulus daer spreekt / bestraffijck waren en
 schult hadden? waer in hadden sy schult? was het
 niet om dat se wilden trouwen als sy haer tot den
 dienst vande ghemeente hadden laten gebruycken? mocht-
 ten sy dan niet trouwen? waer is dit vast?

XV. hebben utwe Oberfetterz gheen en misfack
 ghedaen / als sy boozders hier segghen dat het
 dlijck uyt het volghende *14. vers.* dat dese wedu-
 wen gheen belofte en hadden van niet te trou-
 wen / daer nochtans den Apostel van andere we-
 duwen spreekt in dat *vers.* van de boozgaende
 waren?

waren? Want seght hy van dese leste niet dat hy wilt dat-se trouwen om gheene oorfake van lasteringhe aen de Weder-partye te gheven? ende ter contrarie vand'eerste/dat-se berispeelijck waren en schult hadden indien sy trouwden? Dese waren berispeelijck indien-se trouwden / de andere waren berispeelijck indien-se niet en trouwden: Kan dit wel van de selbe personen gheseyt worden? kosten van die eerste meduwen als sy haer tot den dienst bande ghemeente begheben hadden / het houwlijck niet heplijck ghebruyken / aenghesien dat Paulus seght dat sy oordeel ofte verdoementisse souden behalen met te trouwen? waer is dit altemael bast?

XVI. Als ghy wilde bewijfen dat Paulus niet en spreekt van het natuerlijck houwlijck / maer van het gheestelijck houwlijck Christi, wameer hy seght 1. Tim. 5. 12. Dit is een groot Sacrament: Waerom hebt ghy alleen opghenomen sijne volghende woorden / ende niet dese sijne boozgaenden mensch sal Vader en Moeder laten, ende sijne huysvrouwe aenhanghen &c? Sout ghy nu wel konnen bewijfen dat dese woorden / dit is een groot Sacrament, meer moeten gherefeert worden tot de volghende woorden als tot de boozgaende?

XVII. Op wat fundament seght ghy in de 1. Antw. Pag. 59. dat dese woorden Pauli, t'is een groot Sacrament, booz desen qualijck overghesedt sijn? Staer'er in den Griecckchen text niet *Μυστήριον*? bekent ghy self niet dat dit woordcken Sacrament heeteekent: hebben dit oock Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, ende Leo, soo niet overghesedt? waerom is het qualijck overghesedt gheweest? om dat alle Mysterien, ghelijck ghy seght / gheene Sacramenten en sijn? ghenomen: Ick en kan eben wel noch geene reden sien waerom dat dese woorden / t'is een groot Sacrament, booz desen qualijck overghesedt sijn gheweest / aenghesien dat *Μυστήριον* in het Griecx, Sacrament bereekent in het Latijn.

XVIII. Is dat niet een flauw bescheedt als ghy

in de 2. Antw. pag. 61. seght: Wy en segghen niet dat Catholijcke Schijbers effective seggen dat uyt eene ghelijkenisse een Sacrament volght: Maer dat-se dit consequenter of by gebolgh sonden moeten segghen? dat loochent ick: Want uwen gront daer ghy op bontwt is valsch / te weten / dat wy uyt de ghelijkenisse van het lichaemlyck hontwlyck tot het geestelijck / concluderen dat het lichaemlyck / een Sacrament is van't gheestelijck.

XIX. Hebt ghy in de 1. Antw. pag. 58. niet geaffirmeert dat de onthoudinghe aen weynighe menschen ghegheuen woxt / ende dat willen bewysen uyt Matth. 19. 11. 12. Christus seght daer: Alle en vatten dit woort niet: Is dit te seggen weynighe batten't? Als ick segghe: Alle de Predikanten en sijn niet gheleert / is dit te segghen / weynighe? Ghy seght wel in de 2. Antw. pag. 59. dat de onthoudinghe eene beswaerlijcke of moeyelijcke saeke is: 't is waer. Maer hoe volght hier uyt dat-se aen weynighe ghegheuen woxt? niet meer dan of ick sepde: De martelle is een beswaerlijcke saeke. Ergo daer sijn weynighe martelaren in oude tijden ghetweest. Volght dit wel?

XX. Als Origenes, Gregorius Nazianzenus, ende Ambrosius segghen dat-se alle de Capaciteyt niet en hebben om sonder Drouwe te leven / is dit wederom te seggen weynighe hebben die capaciteyt? ofte de deught van onthoudinghe woxt aen weynighe ghegheuen? uyt mijne boozgaende argumenten kont ghy klaer sien dat dit niet en volght.

XXI. Heb ick u niet ghebræeght in de Bedenckingen pag. 77. of u de sonden vergheuen worden als ghy den drinck-beker outfanght? ghy antwoort dat de vergiffenisse der sonden beteekent ende bezeghelt wordt: Maer de questie was of dese vergiffenisse moest roegheschreuen worden aen t' Abontmael / als wesende een Sacrament van Christo ingestelt tot vergiffenisse der sonden / ende niet liever aen de boozgaende beproeuvinghe, of leet wesen?

Hout ghy noch staende dat Cajetanus, soo ghy seght

seght in de 2. Antw. pag. 62. leert / dat het H. Olyf-
 sel / maer een ghebodt vande H. Kercke is. hebt ghy
 u wel bedacht? oberleght sijnne woorden noch
 eens / ende siet of hy niet en spreekt alleenslyck
 van het ontfanghen des H. Olyffels ende van dit
 alleen seght dat het een ghebodt der H. Kercke
 is dat men t'ontfanghe op sekere tijdt; ober-
 sulcx de ghene die dit veracht op soo eenen tijdt te
 ontfanghen / dat hy doot sonde doet: Mepne
 ghy nu dat nae d'opinie van Cajetanus, hirt uwe
 volghet dat het H. Olyffel van gheene godlycke
 instellinge en is niet meer dan of ick seyde: De
 Roomsche Kercke ghebtedt aen alle gheloobighen
 eens s'jaers het Alder-heplichste Sacrament te
 ontfanghen / ende de ghene die dit veracht doet
 doodelijcke sonde: Ergo de Roomsche Kercke en
 hout het Alder-heplichste Sacrament van gheene
 godlycke instellinghe.

Opndelijck / D. Daniel, hoe scheidt ghy soo
 secht van uw' werck / met te segghen P. Hazart
 heeft niet sonderlings of aentmerckens weerdigh gheant-
 antwoordt? Ofte wy erkennen dit of dat in de biechte
 &c. is uwe ghemente daermede te vreden? is
 het dan ghehoerich dat ghy seght dat ick niet aen-
 merckens weerdigh en antwoorde? Moet dit de hees-
 le wereldt ghelooven sonder blyck ofte teghen-
 bewijs?

1. Hadt ghy in uwen Afkeer pag. 40. tot een Sa-
 crament niet berepcht dat het ghemeten zy aen alle
 gheloovighen? heb ick u daer op niet gheant-
 woort in den Advocaet pag. 73. dat de Biechte aen
 alle gheloobighen ghemeten is? heeft sy dan
 de conditie niet die ghy selve berepcht?

2. Hadt ghy niet tot een Sacrament berepcht
 vergiffnisse der sonden? heeft de Biechte dese condi-
 tie mede niet? wat ontbreect'er dan aen de
 Biechte?

3. Hadt gy niet een wyterlijck teken berepcht
 dat dese vergiffnisse sonde beteekenen? is de bes-
 tydenisse der sonden gheen wyterlijck teken? wat
 out-

onthreekt' er dan aen de Biechte? Seght ghy de instellinghe Christi? bestaet dan dit argument niet: De Biechte heeft de conditien die D. Daniel selbe berepcht tot een Sacrament: Ergo de Biechte is een Sacrament: Seght ghy dat neen? waer in en gaet dese slot-reden niet vast? seght ghy dat ja? Is dan dit ghevolgh oock niet goet: De Biechte is een Sacrament: Ergo sy moet van Christo nootsakelyck ingheselt sijn / aenghesien dat wy van weer-zpden dit toestaen dat alle Sacramenten van Christo self moeten ingheselt sijn?

4. Hadt ghy niet gheseyt in de 1. Antw. pag. 61. dat ghy niet en kost binden dat Paulus 1. Cor. 7. Het houwlyck een gave Godts noemt? heb ick u dit in de Bedenckingen pag. 80 niet klaerlyck aengesien in die woorden Pauli: Een yeghelyck heeft sijn gave van Godt, den een aldus, den anderen soo? wat seght ghy nu? spreek hter Paulus oock niet van het houwlyck?

4. Hadt ghy niet gheseyt dat de gaben en gratten die Timotheus ontfincck dooz de oplegginghe der handen / geene ordinare maer extraordinaire gaben en waren? heb ick u dit in de Bedenckingen pag. 79 niet gheloochent? waer blyft uw betwijf?

5. Is het niet waer het ghene ick segghe / in de Bedenckingen pag. 80. dat de ghene die trouwen / in / of dooz het goutlyck die gaben verachtghen die Paulus optelt 1. Timoth. 2. 15. aengesien dat Paulus seght dat se daer in moeten volherden etc. wat seght ghy daer op?

6. Wat seght ghy op mijn argument in den Advocaet pag. 73. met het welke ick betoone dat alle Sacramenten niet nootsakelyck en moeten ghemeen sijn aen alle gheloovighen? gaet ghy die soo stil-swyghens booz by?

7. Hadt ghy niet gheseyt dat de salvinghe by Jacobus eene miraculeuse gesontmakinghe was / ende nu cesseert. heb ick u dit niet heyde gheloochent in

47
In den Advocaet pag. 81: gheeft ghy dit op / aens-
gesien dat gh'het niet en bewijst?

Hier hebt ghy nu / mijn Heer van Henghel, het
ghene ghy selve twenscht ende begeert / te weten /
de eyghen ende bequaemste methode om korte-
lijck t'antwoorden. Daert wel / ende blijft den
Heere bevolen.

FINIS.

Vidit & Approbavit.
A. V. E. Arch. & L. C. Antv.

[Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side]

[Faint, mirrored text]

[Faint, mirrored text]